

Dušan Moro

SVETOPISAMSKO UTEMELJENJE I RAZVOJNA LINIJA
PETROVE I PAPINSKE SLUŽBE JEDINSTVA

Petr's and pope's primacy in the actual ecumenical developments

UDK: 262.131.1

261.8

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 1/2005.

Sažetak

Pitanje Petrova i papinskog primata postaje sve više prisutno u teološkim raspravama i istraživanjima posljednjih desetljeća. Ono postaje i glavnom ekumenskom problematikom. Značajno je i to da se tim problemom bave sve velike kršćanske Crkve i mnogi teolozi. Ponovno se otkriva i produbljuje nauk novozavjetnih spisa o ulozi sv. Petra u zboru Dvanaestorice i u prvotnoj Crkvi. Detaljno se analizira cjelokupni novozavjetni korpus, nadilazeći tako ona klasična petrinska mjesta (Mt 16,16-23; Lk 22,32; Iv 21,15-19). Pitanje nasljeđivanja te 'službe' u post-apostolskoj Crkvi postaje sržnim problemom. Tu se nadovezuje i problem 'konstitutivnosti Crkve', tj. kako i na koji je način Krist htio i osnovao svoju Crkvu, i koje su službe doista konstitutivne te, na taj način, i 'nasljedne', te će ostati do konca vremena. Jedna od tih službi jest i 'služba jedinstva' jer je Krist molio i ostavio nam svoju oporuku: «... neka i oni u nama budu jedno, da svijet uzujeruje da si me ti poslao» (Iv 17,21.).

Ključne riječi: ekumenizam, Evandjelje, jedinstvo Crkava, prvotna Crkva, nasljednik, novozavjetni nauk, primat, služba jedinstva, zajedništvo Crkava.

UVOD

Mnogi smatraju, a to je izričito rekao i papa Pavao VI., da je papin primat, prvenstvo vlasti (jurisdikcije) jedno «od najtežih pitanja i zapreka na putu ekumenizma i sjedinjenja kršćanskih Crkava».¹ Posljednja dva desetljeća 20. st., te početak novog tisućljeća obilježila su i obilježavaju ih nastojanja pojedinih teologa i drugih crkvenih pisaca, da se to pitanje treba ponovno staviti u središte teološkog istraživanja i produbljivanja, kako bi se našlo zadovoljavajuće, prikladno rješenje tog velikog pitanja. Tome se pridružio i sam papa Ivan Pavao II., kada je u enciklici *Ut unum sint* iz 1995. br. 96. napisao: «To je velik zadatak, kojeg ne možemo odbiti i kojeg ne mogu sam privesti kraju. Stvarno, premda nepotpuno zajedništvo, koje postoji među svima nama, ne bi li moglo privesti crkvene odgovornike i njihove teologe da uspostave sa mnom i o ovom predmetu bratski, strpljiv dijalog u kojem bismo se mogli slušati iznad neplodnih polemika, imajući na umu samo Kristovu volju o svojoj Crkvi, dopuštajući da nas prožme njegov molitveni vapaj 'tako neka i oni budu jedno, da uzvjeruje svijet da si me ti poslao' (Iv 17,21)?»².

Nakon tog poziva, koji je mnoge ugodno iznenadio, a druge pomalo i zatekao, uslijedilo je nekoliko inicijativa, čak i velikih, znanstvenih simpozija, koji su okupili predstavnike mnogih kršćanskih Crkava i koji su u žarište istraživanja postavili upravo «službu jedinstva Rimskog biskupa»³ i okrenuli se traženju punog zajedništva, zajedništva svih partikularnih Crkava s Rimskom crkvom, te zacrtavanje putova da bi se postiglo puno jedinstvo i omogućila uspješnija i vjerodostojnija evangelizacija suvremenog svijeta. U tom vidu možemo spomenuti i dva simpozija, koji su organizirani u središtu Katoličke Crkve, u Rimu. Jedan je organiziralo Papinsko Povjerenstvo povijesnih znanosti i radilo se o produbljivanju teme «*Primat Rimskog biskupa u prvom tisućljeću*» (Rim, 9-13-X.1989.)⁴, te drugi, koji je organizirala Kongregacija za nauk vjere, s naslovom «*Primat Petrova na-*

¹ Papa Pavao VI., *Govor pred Ekumenskim vijećem Crkava*, Geneva, 12.06.1964. Vidi *Insegnamenti*, VII.,1 (1964.),1686.

² Papa Ivan Pavao II., enciklika *Ut unum sint. Orientale lumen*. Dokumenti 104., KS, Zagreb 1995., br. 96. str. 106.

³ *Isto*, br. 88-96., str. 98-106.

⁴ Pontificio Comitato di scienze storiche, *Il Primato del vescovo di Roma nel primo Millennio. Ricerche e testimonianze*, (a cura di M. MACCARRONE), LEV, Città del Vaticano, 1991.

sljednika» (Rim prosinac 1996.⁵ Prije samog simpozija oglasila se i Kongregacija za nauk vjere priopćenjem koje nosi naslov: «*Il primato del Successore di Pietro nel mistero della Chiesa*»⁶, gdje se, u kratkim crtama, govori o nastanku, svrhovitosti i naravi primata, te o izvršavanju i načinima izvršavanja te službe u Crkvi.

Ali, osim tih dokumenata i skupova najavljeni su i slični skupovi od Tajništva za jedinstvo kršćana, posebice na bilateralnoj razini, tj. predstavnici Katoličke crkve i predstavnici točno određene kršćanske Crkve, konkretno pravoslavnih Crkava⁷. Stoga je potrebno to pitanje staviti u središte pozornosti i istraživanja, te vidjeti najnovije doprinose koji se pojavljuju na obzorju i koji unose novo svjetlo i nove perspektive za rješavanje tog gorućeg problema. Jedinstvo kršćanskih Crkava jest neprekidni poziv i zadaća, jer je, od prvih ekumenskih sabora, značajka (nota) Crkve *jedna i sveta Crkva!*» I tom jedinstvu, piše P. Neuner, «treba služiti i crkvena služba, na poseban način biskupska služba, sinode, koncili, kanon svetopisamskih knjiga, načelo Pisma, i, ne kao posljednje, i papinska služba»⁸.

Upravo je pitanje papinske službe, primata i nezabludivosti, postalo jedno od značajnijih teoloških pitanja u posljednje vrijeme. Služba jedinstva rimskog biskupa postaje objektom interesa svijetu i ona bi mogla obilježiti naše vrijeme, i vrijeme koje je pred nama. Još više, to je ključno ekumensko pitanje, pitanje koje treba riješiti i dosegnuti točke zajedništva i doktrinarnog slaganja, kako bi se postiglo konačno jedinstvo i zajedništvo svih kršćanskih Crkava. Tek tada će se Crkva očitovati i pokazati kao «jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva»⁹ i tako djelotvornije postati» sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda...»¹⁰.

⁵ *Il primato del Successore di Pietro. Atti del Simposio Teologico*, LEV, Città del Vaticano, 1998.

⁶ *Il Primato del Successore di Pietro nel mistero della Chiesa. Considerazioni della Congregazione per la Dottrina della fede*, Documenti Vaticani, LEV, Città del Vaticano, 1998.

⁷ W. KASPER, tajnik Tajništva za jedinstvo kršćana najavio je sličan simpozij, ali samo s predstavnicima pravoslavnih Crkava, za svibanj-lipanj 2003. Usp. *Il Regno-Documenti*, 2/2003., str. 87.

⁸ Peter NEUNER, «Il cammino dell' ecumenismo nel XX secolo», u *Prospettive teologiche per il XXI. secolo*, Ed. R. Gibellini, BTC 123., Queriniana, Brescia 2003., str. 309-329, ovdje: 309.

⁹ Usp. Nicejsko-Carigradsko Vjerovanje: DS 150.

¹⁰ Drugi vatikanski koncil, Dogmatska Konstitucija '*Lumen gentium*', br.1; DOKUMENTI, KS, Zagreb 1970., str. 93.

1. SVETOPISAMSKI TEMELJ I IZVORIŠTE PETROVA I PAPINA PRVENSTVA

Svima su poznata ona «klasična» svetopisamska mjesta gdje se ističe prvo mjesto, izuzetno mjesto Šimuna, koji će zadobiti i ime «Kefa», «Petar», stijena, utvrda, hrid. To su Mt 16,16-23. kao temeljno mjesto Petrove ispovijesti Isusova božanstva i mesijanskog poslanja; te slični tekstovi koji će potvrditi da je Petar *prvi* u svim nabravanjima Dvanaestorice Kristovih apostola (Usp. Mk3,16; Mt10,2; Lk 6,14; Iv1.40-42; Dj 1,13.), i da ima «posebnu» ulogu, to jest zadaću učvršćivanja braće u vjeri i očuvanja «jedinstva i zajedništva» Crkve (usp. Lk 22,32; Iv 21,15-19).

Sv. Petar je tu ulogu i zadaću vjerno izvršavao u prvotnoj Crkvi, završivši svoj zemaljski život mučeničkom smrću u Rimu i kao biskup prijestolnice Carstva. Njegovom smrću ta prevažna zadaća i služenje «*jedinstvu i zajedništvu*» sviju Crkava, prešla je i na njegove nasljednike, Rimske biskupe.

Na temelju toga dokument Kongregacije za nauk vjere, iz 1998. će reći i sržno izraziti: «Temeljeći se na svjedočanstvu Novoga zavjeta, koje je produbljeno svjetlom Predaje, Katolička crkva uči, kao nauk vjere, da je Rimski biskup Nasljednik sv. Petra u svom primatskom služenju u općoj Crkvi; i to nasljedstvo tumači (objašnjava) prvo mjesto Rimske crkve, koje je obogaćeno, također, i propovijedanjem i mučeništvom sv. Pavla. U božanskom planu o prvenstvu kao 'službi koja je pojedinačno udijeljena Petru od Gospodina, njemu prvaku apostolskom, koja se treba prenositi na njegove nasljednike', očituje se već svrhovitost petrinske karizme, ili «jedinstvo vjere i zajedništva» sviju vjernika. Rimski Prvosvećenik, doista, kao Nasljednik Petrov jest «trajno i vidljivo načelo i temelj jedinstva bilo biskupa, bilo mnoštva vjernika», i zato on ima posebnu, ministerijalnu milost da bi služio tom jedinstvu vjere i zajedništva, koja je nužna za izvršavanje tog spasonosnog poslanja Crkve».¹¹

Tim sržnim riječima iskazuje se nerazdvojno jedinstvo, jedinstvo svetopisamskog svjedočanstva koje je osnaženo primjerima iz Predaje i prvih stoljeća Kristove Crkve, te značenje te službe u Crkvi, koja je neka posebna, specifična milost, koja ima svoju svrhovitost i nadilazi kategorije osobnog, pojedinačnog i kategorije vremena i prostora. Dakle, ta služba, ili, bolje,

---

¹¹ Kongregacija za nauk vjere, *Il Primato del Successore di Pietro nel mistero della Chiesa...*, br. 4.

služenje, (ministerij, «munus», zadaća, breme, obveza), jest nešto što je «trajno» i nerazdvojno od same službe Rimskog biskupa, i što treba opstati i biti aktualno u svako vrijeme i do konca vremena.

Jednom riječju, ono što je bilo *vidljivo* u Petru, tj. ono što je sv. Petar predstavljao cjelokupnim životom i djelovanjem, prešlo je, pretopilo se u *prvenstvo*, prvotnu zadaću, služenje Rimskog biskupa. Rudolf Pesch donosi i zgodan primjer koji se odnosi na život i na napetosti, trzavice u apostolskom i post-apostolskom vremenu. Petar u svojoj osobi i nakon Kristova uzašašća, povezuje, ujedinjuje dvije sastavnice prvotnog kršćanstva, judeokršćane i kršćane iz poganstva. On piše: «To jedinstvo se može održavati posredstvom Petra, apostola i Židova i pogana; apostola u Jeruzalemu i u Rimu; on može držati sve zajedno»¹²

Taj aspekt je vrlo značajan, i dosada malo korišten u cjelokupnoj argumentaciji, jer je upravo presudno vrijeme koje ide od Petrove mučeničke smrti pa do konačnog sastavljanja evanđeoskih tekstova i prihvaćanja tih tekstova u prvotnoj Crkvi, te teološke pozadine koja će se pridavati pojedinim izričajima iz tih tekstova. Petar je, u cjelokupnom novozavjetnom izvješću 'najprikladnija' osoba, jer je on «osobno 'stijena' na kojoj će Mesija sagraditi svoju Crkvu (Mt 16,18): i to ne samo sakupljajući 'izgubljene ovce iz Izraelove kuće' (10,6;15,24), nego i 'iz svih naroda'(28,19)».¹³

1.1. Sinoptici

Tu ulogu i posebno Petrovo mjesto u krugu Dvanaestorice najjasnije i najopširnije će izraziti Matejevo evanđelje. Stoga Pesch zaključuje: »Petar je u Mateja egzemplarni učenik čija slika, bez uljepšavanja, može poslužiti kao ogledalo kršćanske egzistencije. U isto vrijeme, on je i najviši apostolski autoritet. Iz cjelokupnog sadržaja Matejeva evanđelja, u njegovoj cjelini, a osobito iz Mt 16,18 proizlazi ono što slijedi: Šimun Petar ima 'prvenstvo' autoritativnog učenja i vodstva. To prvenstvo je, zasigurno, povezano s osnivanjem i drugih, jedanaest apostola (usp.

¹² R PESCH, *Ciò che era visibile in Pietro, è passato nel Primato*, u: Congregazione per la Dottrina della fede, *Il Primato... Testo e Commenti*, str. 25-50, ovdje: 25.

¹³ *Isto*, str. 27.

Mt 10,1;18,18), ali, Petar je među njima onaj koji je postavljen kao prvi i na poseban način (Mt 16,18 ss.). Drugi su i djeluju zajedno s njime, ali ne i bez njega».¹⁴

Promjena imena, od Šimuna u Petar, može se objasniti i povezati sa starozavjetnim događajem, kada Gospodin poziva Abrama i daje mu novo ime, ime «Abraham» (Post 17,5.). Abraham, kao 'praotac vjere', jest onaj temeljni kamen od kojeg će nastati 'novi narod', s kojim će biti sklopljen Savez i s kojim započinje 'sveta povijest' - povijest jednog naroda koji je 'izabran' i koji treba svjedočiti za jednoga i jedinoga Boga, Stvoritelja neba i zemlje. Stoga, dajući novo ime Šimunu, sinu Joninu, «Isus ima na srcu obnovu Izraela od 'temelja'. I nije ništa manje značajan i posljednji Isusov znak. On, prije svoje smrti, slavi u Jeruzalemu pashalnu večeru s Dvanaesticom kao sa svojom 'novom obitelji' (Mk 14,17-25). Uspostavljanjem novoga saveza Dvanaestorica postaju srcem pročišćenog i obnovljenog Izraela. I za stolom, posred njih, Isus je onaj koji služi i onaj koji podjeljuje Petru poslanje da utvrdi svoju braću (Lk 22,31ss.).¹⁵

1.2. Pavlovski korpus

Pri tome valja spomenuti i tekstove koji se nalaze u Pavlovim poslanicama i koji apostrofiraju Petra-Kefu. To je vrlo važno jer se radi o vremenskom razdoblju koje je teklo desetak, ili 15-ak godina nakon Kristova odlaska, i koje je odlučujuće za učvršćivanje prvenstva i njegovo usidrenje u vjeru i svijest prvotne Crkve. Posebno je važna 1 posl. Korinćanima, jer je u toj zajednici, početkom 50-ih godina, nastala razmirica među kršćanima. Jedni se prizivaju na Pavla, drugi na Apola, treći na Kefu (usp. 1 Kor 1,12ss.). Iako Pavao naglašava «jednog i jedinstvenog Krista» kao Gospodina, koji je «nerazdijeljen», ipak se vidi neke vrste poseban odnos prema Petru i njegovom mjestu u prvotnoj Crkvi. Samo ime «Kefa» nalazimo na 4 mjesta u 1 Kor (1,12; 3,22; 9,5; 15,5).

Valja istaknuti mjesto 9,5 gdje Pavao traži za sebe ista prava, kao apostol i propovjednik Radosne vijesti. On nabraja: »Zar nemamo pravo voditi sa sobom sestru kao i ostali apostoli i bra-

---

¹⁴ Isto, str. 28.

¹⁵ Isto, str.36.

ća Gospodnja, i Kefa?» Ovo izdvajanje, tj. stavljanje Petra-Kefe na posebno, izdvojeno mjesto Pavao će ponoviti još jednom. U 1 Kor 15,5 on nabraja svjedoke Kristova uskrsnuća, i na prvo mjesto stavlja Kefu, a zatim ostalu Dvanaesticu. Što se iz toga može zaključiti? Iako postoji i druga tradicija po kojoj se Uskrsli prvi ukazao Mariji Magdaleni (Iv 20,11-18; Mk16,9-11), Pavao se priklanja Lukinoj interpretaciji (Lk 24,34: »Zaista je Gospodin uskrsnuo: ukazao se Šimunu!«). To se može tumačiti i kao neprihvatanje svjedočanstva žene, jer po židovskom pravu i pravnom shvaćanju ono nije mjerodavno. Stoga je Petar-Kefa «prvi i odlučujući svjedok Kristova uskrsnuća; onaj koji je zadužen da to posvjedoči i dalje prenosi. Zato će se Pavao i obratiti i prizivati na Petra, kao «prvaka apostolskog», i onoga koji je, rekli bismo, posljednji autoritet. Zato je, kako to naglašava W. Klausnitzer «u pavlovskom korpusu 1 Kor 15,5 odlučujuće primatsko mjesto».¹⁶

Čak još više, F. Mussner će to mjesto iz 1 Kor 15,5 objašnjavati kao dijelom neke stare credo-formulacije, koja je već prisutna i oblikovala se u prvotnoj Crkvi, i koju će, tu, Pavao navoditi. Ali, Mussner nastavlja: «U 1 Kor (Pavao) ne stavlja u pitanje autoritet sv. Petra, iako on ne trpi nikakav kult ličnosti, bez obzira na koga se to odnosilo».¹⁷ Osim 1 Kor Pavao će izričito navoditi Petra-Kefu i u drugim poslanicama. To su: Gal 1,18; 2,1; 2,9; 2,11-14.

Tu će se spomenuti Kefa kojega je Pavao upoznao u Jeruzalemu «i s njim sam ostao petnaest dana» (1,18). Na drugom mjestu spominje trojicu apostola: «...tada Jakov, Kefa i Ivan, koji su se smatrali stupovima, dadnu desnice meni i Barnabi u znak međusobnog zajedništva...» (2,9.). Pavlu je Petar posebno interesantan i susret s njim, te zadobivanje «blagoslova» od njegove strane, i od strane trojice «stupova prvotne zajednice» daje i snagu i ozakonjuje i njegovo i Barnabino djelovanje među poganima. R. Pesch će tu usporedbu, tj. govor o «stupovima prvotne Crkve» osnažiti kao analogiju na tri «starozavjetna stupa Izraela: patrijarhe Abrahama, Izaka i Jakova»¹⁸

¹⁶ Wolfgang KLAUSNITZER, *Der Primat des Bischofes von Rom. Entwicklung-Dogma-Oekumenische Zukunft*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2004., str. 82.

¹⁷ Franz MUSSNER, *Petrus und Paulus – Pole der Einheit*, QD 76, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1976., str. 85.

¹⁸ Usp. R. PESCH, *Die biblischen Grundlagen des Primats* (QD 187), Herder, Freiburg-Basel-Wien 2001., str. 80.

Ovdje nije zanemarivo što je tekst Gal 2,9 jedino novozavjetno mjesto gdje se u nabrajanju Dvanaestorice, ili apostola Petra - Kefu stavlja na drugo mjesto, iza Jakova, brata Gospodnjega. Iz toga se ponekad zaključivalo da je prestao Petrov autoritet u prvotnoj Crkvi nakon uspostave pojedinih, mjesnih Crkava, posebice u Jeruzalemu.¹⁹ P. Dschulnigg, kao jedan od novijih egzegeta i stručnjaka za ulogu sv. Petra u Novom zavjetu, zaključit će da se tu radi o svojevrsnoj nagodbi: »Pavao postavlja svoje naviještanje Evanđelja i svoju apostolsku službu uz onu koju ima Petar, čije se priznanje (službe, autoriteta) ne stavlja u pitanje. Petar je misionar za Židove, Pavao za pogane. U Petrovom poslanju među Židovima, kao i u onome Pavlovom među poganima Bog je pokazao svoju moć i doveo je Evanđelje do priznanja i djelotvornosti».²⁰

S druge strane, incident u Antiohiji, između Pavla i Kefe (usp. Gal 2,11-21.) mnogi će iskoristiti, pozivajući se osobito na M. Luthera i njegovo tumačenje, da se umanjí uloga sv. Petra, ili da se relativizira njegov autoritet i učiteljsko mjesto u prvotnoj Crkvi, nakon Kristova uzašašća i u mukotrpnom hodu i odvajanju od uskogrudnog židovstva i njegovih zakona i uredbi koji priječe nesmetani rast Crkve.²¹

Ipak, Klausnitzer, iz svega pavlovskog korpusa i mjesta gdje Pavao navodi ime, djelo, ili ponašanje sv. Petra, zaključuje:

«1. Pavao poštuje Kefin autoritet koji se oslanja na njegov rang kao svjedoka uskrsnuća i daljnjeg nosioca (prenositelja) objave.

2. Kefa je vodeća osoba («stup») u Jeruzalemu.

3. On igra neku ulogu u apostolskoj službi obrezanih (to jest, Židova), iako se navedena podjela zadataka u poslanici Galaćanima u znanstvenim raspravama diskutira.

4. I za samog Pavla je važno da se s njim sporazumi, iako Pavao u 1. i u 2. poslanici Korinćanima i u Galaćanima ne priziva svoj vlastiti apostolski mandat (poslanje!) na neki ljudski autoritet (Gal 1,1; također Gal 1,11: »Pavao- apostol, ne od ljudi, niti po kojemu čovjeku, već po Isusu Kristu i Bogu Ocu...»).

5. Za određene grupe (u Korintu, u Antiohiji...) Kefa je autoritet. Njegov primjer je poučan. Gleda se na ono što Kefa čini i ponaša se sukladno tome.

¹⁹ Vidi W. KLAUSNITZER, *nav. dj.*, str. 85 ss.

²⁰ Peter DSCULNIGG, *Petrus im Neuen Testament*, Stuttgart 1996., str.166.

²¹ Usp. W. KLAUSNITZER, *nav. dj.*, str. 93-94.

6. U Pavlovim očima moraju se Kefa i njegovo djelovanje podučiti od same istine Evanđelja ('... ja sam mu se u lice suprotstavio, jer je zavrijedio osudu').²²

1.3. Ivanovo evanđelje

Interesantno je i ivanovsko svjedočanstvo koje se nadovezuje na sinoptičku tradiciju i na pavlovski korpus, u svezi s prvim mjestom Petra-Kefe u apostolskom zboru, i poslije, u apostolskom djelovanju i u rastu, širenju prvotne Crkve u pokršćenjsko vrijeme. Šimun-Petar se spominje u Ivanovo evanđelju u 11 prigoda: 2 puta se kratko spominje (usp. 1,44;6,8); on je najčešće spominjani apostol (40 puta!): 17 puta se spominje s imenom Šimun-Petar; 17 puta kao Petar; 2 puta kao Šimun; 3 puta kao Šimun, sin Ivanov; i jedanput kao Kefa (1,42). Iako se može pretpostaviti određeno rivalstvo i kontrapunkt «učenika koga je Isus ljubio» (13,23), koji je posebni povjerenik Isusov i kojega Petar moli da priupita Isusa: »Upitaj o kome govori» (13,24), i koji je poznanik Velikog svećenika, te omogućuje Petru da pristupi u dvorište hrama, suda (usp.18,15ss), ipak je Petrovo mjesto i veliki broj prigoda u kojima je on glavni protagonist neupitno. Značajno je i mjesto 20,2-10, gdje se, nakon Isusovog uskrsnuća i nakon što Marija Magdalena dolazi k «Šimunu Petru i drugomu učeniku kojega je Isus osobito ljubio...». Obojica idu na grob, trče, i pri tome je Ivan prvi koji stiže na grob. Ipak, ne ulazi, prepušta prvenstvo Petru. W. Klausnitzer zaključuje tu scenu ovim riječima: «Ima se utisak, kao da se i u zajednici Ivanovog evanđelja želi osigurati autoritet njihove drage osobe (tj. ljubljenog učenika) kroz autoritet Petra koji je već i zemljopisno proširen».²³

O klasičnom mjestu iz dodatnog poglavlja Ivanovog evanđelja (21,1-14) suvišno je i raspravljati. O tom tekstu R. Pesch jednostavno kaže: «Za vrijeme posljednjeg ukazanja Uskrsli je zabrinut za svoje stado u vrijeme Crkve (Iv 21,15-27), i čak i iza same smrti Petrove»²⁴ Naime, to dodatno poglavlje evanđelje želi premostiti i povezati vrijeme i djelovanje Crkve prije i poslije

²² W. KLAUSNITZER, *nav. dj.*, str. 96.

²³ *Isto*, str.110.

²⁴ R. PESCH, *Ciò che era visibile in Pietro...*, str. 37.

Petrove mučeničke smrti i osigurati autoritet apostolske vlasti, posebice prvaka apostolskog. Pri tome se ne smije zanemariti prevažna činjenica da je sv. Petar već desetljećima umro, a pisac evanđelja je živio još mnogo, nakon Petrove smrti u Rimu. I to «dodatno» poglavlje Ivanova evanđelja «sadrži, dakle, tri Petrove slike (službe): misionara («ribar»), pastira i mučeničkog svjedoka (nagoviještaj Petrove smrti)».²⁵

Iz svega toga, tj. iz sinoptičke tradicije, pavlovskog korpusa, te drugih poslanica (1 i 2. Petrove) gdje se govori o Petru «prvaku apostolskom» suvremeni egzegeti zaključuju da opstoji neka «*razvojna linija*» (trajectory, engl.) u ocrtavanju uloge i mjesta sv. Petra, najprije u krugu Dvanaestorice, zatim u prvotnoj Crkvi, najprije u Jeruzalemu, a poslije, i u prvotnoj Crkvi koja se oslobodila sinagoge.²⁶ Zato Klausnitzer zaključuje: »Ugled i značenje sv. Petra nije, dakle, nakon njegove smrti umanjeno, nego je poraslo. Na to je ukazala i sjevernoamerička egzegetska studija 'Petar Biblije'. Također, i F. Mussner je upozorio na ogromno vrednovanje Petrovog lika i Petrove službe nakon smrti apostola Petra»²⁷ Zato R. Pesch, govoreći o Iv 21. primjećuje: »Ovdje je naglašeno Petrova prvenstvo koje je zauzeto (obavezano) službom jedinstva: on je onaj koji vuče mrežu koja se neće rastrgati i koji ljubi Gospodina 'više od njih sviju'».²⁸

Ali, kako izgleda ta *razvojna linija*? Petar je u tom cjelokupnom, razvojnom postupku «ugroženi i kritizirani svjedok uskrsnuća (kod Pavla); pali i ponovno zaduženi vođa i glasnogovornik Dvanaestorice učenika (Mk); jamac objave za nastajuću Crkvu (Mt), veliki apostol i misionar (Lk i Dj); pastir i mučenik (Iv 21), i zaštićujući učitelj od strašljivosti (1 Pt), i od zabluda (2 Pt). I ta linija se pokazuje i izvan Novog zavjeta».²⁹

1.4. Petrove poslanice

Na kraju, promatrajući svetopisamske tekstove, polazeći od sinoptika, pa preko pavlovskog korpusa, i osobito «dodatnog» 21. pogl. Ivanova evanđelja, ne bi se smjelo preskočiti Petrove

²⁵ W. KLAUSNITZER, *nav. dj.*, str. 110.

²⁶ Usp. W. KLAUSNITZER, *nav. dj.*, str. 113-115.

²⁷ *Isto*, str. 114.

²⁸ R. PESCH, *I fondamenti biblici del Primato*, GdT 291, Queriniana, Brescia 2002., str. 18.

²⁹ W. KLAUSNITZER, str. 114-115.

poslanice. Posebno je značajna 2 Petrova, jer je ona neka vrsta *oporuke*, koja je slična Pavlovoj «oporuci» u 2 Tim. Obje su napisane u Rimu, vjerojatno neposredno prije same mučeničke smrti dvojice apostolskih prvaka. U toj poslanici Petar nastupa kao autentični pastir i učitelj koji poziva svoje stado (Crkvu) na svetost, te upozorava na pogubna učenja 'krivih učitelja' koji će «unijeti pogubna krivovjerja i koji će, niječući Gospodina što ih je otkupio, navući na sebe brzu propast»(2,1). Tu Petar upozorava i na pojavu štetne upotrebe Pavlovih poslanica, «koje neuki i nepostojani ljudi izvrću – kao i ostala Pisma- na svoju vlastitu propast» (3,16).

Parafrazirajući jednu izreku sv. Leona Velikog: 'Ono što je bilo vidljivo u našega Spasitelja, postaje prisutno u sakramentima', R. Pesch naglašava da se «istraživanje o temeljima primata i o njegovom prenošenju treba razvijati u mnogo široj perspektivi, tj. upravo u onoj koja tu izreku razumije, i koja nadilazi ukliještenost povijesno-kritičkog postavljanja. Rekao bih da nam to nameće, također, i ekumenski dijalog o petrinskoj službi».³⁰ Drugim riječima izraženo: ono što je bilo vidljivo u Petru, poslije je ušlo i ulazilo, sve više i više, kao sastavnica prvenstva Rimskog biskupa, nasljednika sv. Petra i Namjesnika Isusa Krista.

2. PRIJENOS PETROVA PRVENSTVA NA NJEGOVE NASLJEDNIKE

Već je krajem 70-ih godina prošlog stoljeća A. Voegtle pisao da je «neuralgična točka, barem unutar katoličke diskusije, prije kao i kasnije, pitanje 'apostoliciteta' službe i načelo apostolskog nasljedstva službe».³¹ Doista, pitanje svih pitanja današnjeg, a i budućeg ekumenskog trenutka i razmišljanja, jest pitanje nasljeđivanja, ili drugačije izraženo, 'prenošenja' apostolske službe sv. Petra na njegove nasljednike, Rimske biskupe. Težinu tog problema priznaje i papa Ivan Pavao II., kada u enciklici *Ut unum sint* u br.88. piše: «S druge strane, kako sam imao prilike reći prigodom važnog susreta u Svjetskom vijeću Crkava u Ženevi 12. lipnja 1984., uvjerenje Katoličke crkve da je, vjerna apostolskoj tradiciji i vjeri Otaca, u službi Rimskog biskupa sa-

³⁰ R. PESCH, *nav. dj.*, str. 6.

³¹ Anton VOEGTLE, "Exegetische Reflexionen zur Apostolizität des Amtes und zur Amtssukzession", u: *Die Kirche des Anfangs. Für Heinz Schürmann*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1978., str. 529-582, ovdje: 529.

čuvala vidljiv znak i jamstvo jedinstva, predstavlja poteškoću za velik dio drugih kršćana, čije je sjećanje označeno stanovitim bolnim uspomjenama»³²

Stoga ne čudi što je, u posljednja 2-3 desetljeća, u teološkoj literaturi i među stručnjacima za ekumensku problematiku, porastao interes i istraživanje tog specifičnog aspekta *prenošenja*, *prenosivosti* i trajnosti apostolske službe, posebice službe koju je imao, po Gospodnjoj odredbi i izboru, sam sv. Petar kao prvak apostolski. Naime, vjerska istina je da je Rimski biskup onaj koji u Crkvi obnaša službu i ovlasti koje su naslijeđene od apostola Petra. Enciklika *Ut unum sint* kaže: «Katolička crkva je svjesna da je među svim Crkvama i crkvenim zajednicama sačuvala službu nasljednika apostola Petra, Rimskog biskupa, koga je Bog postavio kao 'trajni i vidljivi princip i temelj jedinstva', i da ga Duh Sveti podržava kako bi sve druge učinio dionicima tog bitnog dobra. Papa Grgur Veliki zgodno je definirao moju ulogu kao službu *servus servorum Dei*».³³ Na tragu definicija I vatikanskoga sabora dogmatska konstitucija «*Lumen gentium*» br. 20 govori o prenošenju te službe: «I kao što ostaje služba od Gospodina posebno povjerena Petru, prvaku apostola, a koja se ima prenositi na njegove nasljednike, tako ostaje služba apostola da pasu crkvu, služba koju ima neprekidno vršiti sveti red biskupa». A kratka instrukcija Kongregacije za nauk vjere će sržno reći, u br. 4.: «Utemeljujući se na svjedočanstvu Novog zavjeta Katolička crkva uči, kao nauk vjere, da je Rimski biskup Nasljednik sv. Petra u svojem služenju prvenstva u općoj Crkvi; i da to nasljedstvo objašnjava izuzetnost (prvo mjesto) Rimske crkve, koje je, također, obogaćeno propovijedanjem i mučeništvom sv. Pavla».³⁴

2.1. Petrovo prvenstvo i prvotna Crkva

Suvremena egzegeza i fundamentalna teologija sve više naglašavaju «razvojnu liniju» o kojoj govori W. Klausnitzer u slučaju same uloge sv. Petra. Još više, ta se «razvojna linija» proširuje na cjelokupnu prvotnu Crkvu. Naime, ne može se prvotnu Cr-

---

³² Enc. «*Ut unum sint*» br. 88.; Dokumenti 104., KS, Zagreb, 1995., str. 98-99.

³³ Isto, br. 88; str. 98.

³⁴ *Il Primato del Successore di Pietro nel mistero della Chiesa. Considerazioni della Congregazione per la Dottrina della Fede*, LEV, Citta' del Vaticano 1998., str. 8-9.

kvu, Crkvu apostolskog vremena promatrati očima susljednih stoljeća, niti iz perspektive novijeg doba. Početkom 20. st. liberalna je teologija, posebice protestantska, tvrdila i zastupala mišljenje da Isus nije želio nikakvu Crkvu. Poznata je krilatica: «Isus je propovijedao Evanđelje, a pojavila se Crkva!» Na sreću, kraj 20. st. i novije doba naglašava sve veću povezanost tog 'nastanka' i razvoja Crkve, i taj se razvoj ne dijeli, niti može odijeliti od uloge apostolskog zbora, i od uloge samog sv. Petra. To će jasno izreći i R. Pesch, komentirajući samu izjavu Kongregacije za nauk vjere o primatu: «Novi zavjet nije još u potpunosti formulirao konkretnu strukturu službe za nasljednika Petrova. I ne govori o nekom određenom nasljedniku u njegovoj službi. Ali, ostavljajući po strani tu povijesnu datost, može se ustvrditi da je njegova služba, u složenoj perspektivi biblijske predaje, i same novozavjetne slike Petrove, te, na poseban način u klasičnim tekstovima o primatu, s njihovim simboličkim okruženjem, orijentirana na nasljedstvo- nasljedstvo nekog svjedoka sa službom osobnog posredovanja, koji kao nasljednik mora biti jamac za predaju i čuvati jedinstvo Crkve».³⁵

Doista, iz cjelokupnog Novog zavjeta, iz svih onih mjesta gdje se spominje apostolski prvak, te u post-uskrsno vrijeme, pokazuje se izuzetno, prvo mjesto Šimuna Petra. To prvo mjesto se, korak po korak, pretvara u posebnu odgovornost i brigu u prvotnoj Crkvi. Još više, Ivanovo evanđelje, a posebice njegov «dodatak», tj. 21 pogl., te dvije Petrove poslanice, koju su nastale, zasigurno, poslije Petrove mučeničke smrti, izražavaju «posebni autoritet rimske zajednice»³⁶ Dakle, vrijeme od Petrove smrti u Rimu, te sami nastanak posljednjih novozavjetnih spisa, te poslanica, a naročito 2 Pt svjedoče da se, koliko toliko, usklađuju teologija pavlovskih spisa, teologija naglašavanja mjesnih crkava, ali i teologija po kojoj Rimska crkva i rimska zajednica, te njihov biskup, imaju posebno mjesto, tj. posebnu službu-službu brige za pravovjernost nauke, službu čuvanja i očuvanja Predaje, te službu jedinstva opće, univerzalne Crkve u cijelom Carstvu.

Na toj liniji Pesch za 2 poslanicu Petrovu kaže: «Pisac koji se smatra kao vjerni predstavnik Petrovog nasljedstva dovodi do činjeničnosti Petrovu teologiju koji je pozvan da bude zaglavni

³⁵ R. PESCH, *Ciò che era visibile...*, str. 36-37.

³⁶ *Isto*, str. 34.

kamen. Petar je kvalificiran kao čuvar istinske vjere, koji ima autoritet da tumači Pismo i Predaju. Petar je ovlašten da odbije teološke zablude koji nastaju u Crkvi: 'zablude zločinaca' (2 Pt 3,17), koji provode neispravan život, obećavaju slobodu, a sami oni su robovi i izrugivači porobljeni od svojih strasti. On je, također, i onaj koji može braniti 'ljubljenog brata Pavla' (2 Pt 3,15 ss) od krivih interpretacija njegovih spisa – jer su svi apostoli vezani jednim te istim Evandjeljem, i za čiju je predaju i čuvanje, na poseban način, jamac sv. Petar»³⁷

Slično će zaključivati i A. Voegtler, komentirajući poznati Pavlov tekst iz poslanice Ef 4,11-12: »On 'dade' jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje, da pripravi svete za djelo službe, za izgradnju Kristova Tijela...». On kaže: »Tako, prije svega, često naglašavana temeljna teza od Merkleina, da je 'služba' posljedica i u funkciji predavanja (naviještanja!) Evandjelja, i naročito je to moralo vrijediti u funkciji naviještanja i vođenja (upravljanja!) Crkve koja se konstituirala». ³⁸ Dakle, navještaj, apostolska služba propovijedanja i vođenje, upravljanje zajednicom su 'službe', zadaće i ovlasti koji se trajno nastavljaju i moraju nastaviti u Crkvi Kristovoj. I kao što se, analogno, naglašava i vjeruje kako je zbor biskupa nasljednik apostolskog zbora, to je preuzeo i treba nastaviti apostolsku službu, tako se, snagom iste usporedbe i 'prijenosa', nasljeđivanja prerogativa može i treba govoriti i o nasljedniku prvaka apostolskog, Rimskog biskupa. To lijepo kaže «Lumen gentium» br.20: »Ta božanska misija, koju je Krist povjerio Apostolima, trajat će do svršetka svijeta (usp. Mt 28,20), budući da je Evandjelje, koje oni moraju propovijedati za Crkvu počelo svega njezina života u svako vrijeme. Zato su se apostoli u tom hijerarhijski uređenom društvu pobrinuli da ustanove nasljednike».

Stoga R. Pesch, iako priznaje da Novi zavjet ne govori direktno o Petrovom nasljedniku, govori o potrebi i mogućnosti zaključivanja iz sveukupnosti novozavjetne predaje, posebice mjesta koji se odnose na sv. Petra. On piše: «...nužnost prenošenja prvenstva može se izvesti samo iz skupnog opisa Petrove službe, te iz eklezijalne intencionalnosti auktora, i iz implicitnog usmjerenja u konačnom tekstu Kanona (novozavjetnog)». ³⁹ I na

---

³⁷ Isto, str. 35.

³⁸ A. VOEGTLER, *nav. dj.*, str. 558-559.

kraju, Pesch zaključuje: «Došavši do ove točke, možemo reći: novozavjetni pojam Crkve, koji je zadobio svoj oblik u raznim slikama, implicira trajnu petrovsku službu».⁴⁰

Ta služba se uklapa i daje dovršetak novozavjetnoj 'novosti', tj. ostvarenju onoga što je 'posljednje vrijeme' - vrijeme u kojem je Isus Krist, donositelj «milosti i istine» (Iv 1,17). To 'posljednje vrijeme', ili vrijeme Crkve, treba biti obilježeno 'jedinštvom' Kristovih učenika. «I novost Novog zavjeta jest predstavljena u osobi Isusovoj, koji je ujedinjen s Bogom na apsolutno jedinstven i nedostižan način, kako nam to, i ne slučajno, potvrđuje ivanovski Isus: 'Ja i Otac jedno smo' (Iv 10,30). I u to jedinstvo ucjepljuje se i njegov predstavnik u krugu Dvanaestorice: 'Ja sam im predao slavu koju si ti meni dao, da budu jedno kao što smo mi jedno- ja u njima, a ti u meni' (Iv 17,22). Uskrsli će, zatim, tražiti od Petra, koji će morati pasti stado, ljubi li ga više od ostalih apostola (Iv 21,15), i je li spreman postati njihovo središte jedinstva».⁴¹

Prema tome, iz svega se daje zaključiti da je ta apostolska služba nešto *konstitutivno*; nešto što nadilazi i samu osobu sv. Petra i da se ta služba, to jest služba jedinstva i služba očuvanja autentičnosti apostolskog navještaja nastavi i da bude djelotvorna u svako vrijeme i do na kraj zemlje.

2.1.1. Sakramentalna struktura Petrova prvenstva i apostolsko nasljedstvo

Papa Ivan Pavao II., u enciklici *Ut unum sint* br. 92. piše: «Kao baštinik Petrova poslanja u Crkvi, oplodenoj krvlju apostolskih prvaka, Rimski biskup vrši službu koja ima svoj izvor u mnogoobličnom Božjem milosrđu, koje obraća srca i ulijeva snagu milosti ondje gdje učenik zna za gorak okus svoje slabosti i bijede. Autoritet vlasti ovoj službi sav je u službi milosrdnog Božjeg nauma i mora se uvijek gledati u toj perspektivi. Vlast ove službe tumači se njime»⁴²

Stoga se Petrovo prvenstvo treba promatrati kao posebna Božja milost- milost koja je u službi osnivanja i učvršćivanja

³⁹ R. PESCH, *Ciò che era visibile...*, str. 37.

⁴⁰ *Isto*, str. 39.

⁴¹ *Isto*, str. 80.

⁴² Dokumenti 104, KS-Vijeće za ekumenizam HBK, Zagreb 1995., str. 102.

kršćanske zajednici u vjeri, te vjernog prenošenja Radosne vijesti, do svakog čovjeka, i do konca vremena. Još više, ta služba, poslanje, zadaća (munus), povezana je s biskupskom službom, biskupskim ređenjem i direktnim nasljedstvom Petrove službe u krugu Dvanaestorice, te, poslije, njegovog mjesta prvaka apostolskog i voditelja mjesne Crkve u Rimu.

Petar je već za Isusova života i naučavanja ušao u poseban odnos, zajedništvo s Kristom. To se zajedništvo ne može protumačiti ničim osim milošću, velebnim Božjim darom, koji ne zavisi od «tijela i krvi!» (Mt 16,17). Nema tu velikih zasluga same osobe Petrove. Sve je dar, milost, nadahnuće odozgor. Stoga će tu činjenicu kard. J. Ratzinger posebno naglasiti i to okarakterizirati kao *sakrament*, tajnom, misterijem. On piše: «Ništa od onoga što sačinjava apostolsko djelovanje nije proizvod vlastitih sposobnosti. Ali, upravo u ovome 'ništa' baš se i sastoji njihovo zajedništvo s Isusom, koji je doista od Oca, samo za njega i u njemu, i ne bi opstojao da ne dolazi neprekidno od Oca i k njemu se vraća. I 'ništa' od vlastitog uvodi nas u zajedništvo poslanja s Kristom. I to služenje, koje nas potpuno prebacuje u drugoga, to davanje nečega što ne dolazi od nas, u jeziku Crkve poprima ime sakramenta».⁴³

Tu sakramentalnu stvarnost iskusio je Petar-Kefa na poseban način. Isus Krist ga priprema za tu službu. Odsada će Petar morati učiti i nadilaziti načine ljudskog razmišljanja i prosuđivanja (usp. Mk 8,33 ss; Mt; Mk 9,5ss); morat će se sam odvažiti da hodi «po moru» (usp. Mt 14,28-31); morat će prihvatiti Isusovo pranje nogu, kao znak i upozorenje što mu je činiti u krugu zajednice (Iv 13,1-11). Petar će, najviše od sviju apostola, iskusiti i snagu Isusovog praštanja (Lk 22, 32-62). I povezujući to iskustvo Petrovo, koji će postati «temeljem Crkve» Ratzinger zaključuje: «Po svojoj samoj naravi Crkva je mjesto oprostjenja i tako se u njoj odstranjuje kaos (nered!). I upravo je oprostjenje ono što je čini ujedinjenom, a Petar to pokazuje zauvijek».⁴⁴

To sakramentalno, otajstveno obilježje Petrove službe, i službe svih ostalih apostola primit će Crkva kao temelj, kao nešto što stoji u samom početku i na čemu se nadograđuje i opstaje Crkva kao zajednica. Ta zajednica se izgrađuje na vjeri i milosti

---

⁴³ J. RATZINGER, *La Chiesa. Una comunità sempre in cammino*, EP, Cinisello Balsamo 1991., str. 81.

⁴⁴ *Isto*, str. 46.

koja dolazi «odozgo» i kojoj je Petar-Kefa trajni primjer i trajno nadahnuće. I analizirajući mnoge događaje iz novozavjetnog izvješća u kojima je Petar glavni sudionik R. Pesch će zaključiti: «Može iznenaditi da se sakramentalna struktura crkvene službe pokazuje baš u petrinskoj slici (osobi) koju Novi zavjet obilježava, ali je to upravo tako».⁴⁵

I u toj petrinskoj viziji Crkve ima mjesta i za ostale osobe i ostale službe. To je već rečeno u poslanici Ef 4,11 kada Pavao nabraja «jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje». Iz tog teksta Karl Kertelge će istaknuti: «Ovdje, u slici uzete slike službi 'pastira i učitelja' u zajednici pretpostavljaju već jasno suprotstavljanje službe i zajednice, iako se djelatnost čitave zajednice još u okvirima i u području službi određuje. I kroz to će se funkcionalno suprotstavljanje službi prema zajednici preuzeti kao dobar dio spasenjskog djelovanja cjelokupne Crkve».⁴⁶ Drugim riječima, ta sakramentalna stvarnost i ti darovi, službe jesu i postaju konstitutivnim, neodvojivim dijelom zajednice, koja treba nastaviti Kristovo spasenjsko djelovanje. I među svim tim službama 'pastira i učitelja' posebno mjesto će zauzeti nasljednik sv. Petra, Rimski biskup, te će njegova služba biti kao neka sakramentalna stvarnost, milost koja je udijeljena čitavoj zajednici, Kristovoj Crkvi.

2.1.2. Izvršavanje Petrova prvenstva i njegovih nasljednika

Uspostavom, ili izborom Dvanaestorice (usp. Mk 3,14 ss) Isus je okupio malo stado, zajednicu koja će biti početak, začetak očišćenog i obnovljenog Izraela. Davanjem novog imena Šimunuu «Isus se ovdje nadovezuje, također, na Abrahama, 'tvrđu' od koje je isklesan Izrael (Iz 51,1ss). Abram je, doista, prvi koji je primio ekleziološko ime (Post 17,5). I ono što je Isusu vrlo va-

⁴⁵ R. PESCH, *I fondamenti biblici del Primato*, GdT 291, Queriniana, Brescia 2002., str.135.

⁴⁶ Karl KERTELGE, *Offene Fragen zum Thema 'Geistliches Amt' und das Neutestamentliche Verstaendnis von der 'Repraesentatio Christi'*, u: *Die Kirche des Anfangs. Für Heinz Schürmann*, str. 583-605, ovdje: 594.